

## ԱՄՆ. Կոնգրեսը հարգեց ցեղասպանության զոհերի հիշատակը

Ինչպես տեղեկացնում է «Մեմֆիս» գործակալությունը, Մ. Նահանգների Կոնգրեսը ապրիլի 22-ին հարգել է Թուրքիայում հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակը։ Ներկայացուցիչների դալա-սի ավելի քան 40 անդամներ մասնակցել են Կաթիսոլում կայացած Կոնգրեսի հասուկ բաց նիս-տին, որին մասնակցել են նաև Մոխիակ Տան, Պեթերսոն-Պարոյան, ազգային անվանագրության խորհրդի ներկայացուցիչներ, Վաշինգտոնում հավասարազորված Հայաստանի, Հունաստանի, Կիո-րուսի, Ռիչմոնդի, Ռուսաստանի դեմոկրատները, սեղի հայ համայնի ներկայացուցիչներ։ «Այսօր Մ. Նահանգների Կոնգրեսը իր հարգանքի տուրք է մատուցում մարդկության դեմ հրեշավոր հանցա-գործություններից մեկի՝ 1915-23 թթ. Օսմանյան Թուրքիայում հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին», բացելով նիստը ընդգծել է կոնգրեսական Ֆրենկ Փալոնը։ «Մենք նմանվում ենք ան-բարոյական ցեղակցների, երբ մեր ռազմավարական դաժնակիցն են համարում մի երկրի, որը հրա-ժարվում է իրեն մեղավոր ծանալել այդ աղաղակող հանցագործության իրականացման մեջ», իր հերթին ասել է կոնգրեսական Ջոն Փոքսը։ «Հարգելով հայերի ցեղասպանության զոհերի հիշա-տակը, մենք չմեծ է մոռանում, որ այսօր հայ ժողովուրդը Լեռնային Ղարաբաղում կանգնած է այդ ողբերգության կրկնության վտանգի առաջ», հայտարարել է կոնգրեսական Ջիմ Մակ Գոլդերը։

## ՈՌՈՒՄԵՆ ԵՌՇԱՐՅԱՆՆԵՐ ՈՒՐԵՆԸ ՀԱՅ Ժողովուրդ

### Ցեղասպանության ճանաչումը կճառայի սարածաբանական խաղաղության հաստատմանը

Հայոց Մեծ եղեռնը մեր ժողովրդի նո-րագույն դաստիարակման անհրաժեշտ գաղափար է։ Գրեթե 20-րդ դարը սկսվեց Օսմանյան Թուրքիայում իրագործված ցեղասպա-նությանը և բնաջնջման արհալիրով, որն իր ծակասագրական ազդեցու-թյունն ունեցավ մեր ազգի ամբողջա-կան հոգեբանության ու գիտակցության վրա։

Սակայն Հայոց ցեղասպանությունը ոչ միայն մեր ժողովրդի, այլև համայն մարդկության ողբերգությունն է։ Ցե-ղասպանության ցանկացած ոճրագոր-ծություն, ում կողմից էլ ում դեմ էլ կատարված լինի, ծանրագույն հան-ցագործություն է մարդկության դեմ և յուրի վաղեմության ժամկետ։

Հայոց եղեռնը ծանր բեռ է հայ ժո-ղովրդի համար առաջին հերթին այն դասառաջով, որ հանցագործությունը մնացել է անդադրված, ավելին չի ար-ժանացել դատաբանական հաստատման միջազգային հանրության կողմից։ Եվ ամենագլխավորը չի եղել զո-ջում։ Նաեւ այս դասառաջով էր, որ 20-րդ դարում աշխարհն ակնառեսե-րեղավ մարդկության դեմ իրագործ-ված այլ ծանր հանցագործություն-ների, որոնցից վերջինը 1988-1990 թվականների Սուվալիի և Բալկ

դեղիներն էին։

Այսօր, գլուխ խոնարհելով մեր մի-լիոնավոր անմեղ զոհերի հիշատակին առջև, դեմ է կատարվում մեր դար-ը և հասնում 1915 թվականի դեղ-ների դասառաջմանը՝ դրանով իսկ, հիշեցնելով բոլորին մեր ողբերգու-թյան մասին, կանխելով մարդկության դեմ հնարավոր նոր ոճիները։ Եվ հու-սանք, որ միջազգային հանրությունը, կատարվածին չալով համադասա-խան գնահատական, մեկընդմիջ ան-հանդուրժող կլինի նման հանցագոր-ծությունների նկատմամբ։

Ցավով, եղեռնը դարձել է մեր ժո-ղովրդի մտածելակերպի մասը, և մենք այդպես ենք մտնում 21-րդ դար։ Մենք չենք ուզում լինել անցյալի գերին, սա-կայն ձեռքազատման ճանապարհը աշխարհի կողմից անցյալը միջոց գնա-հասելն է։ Ցեղասպանության ծանա-լման մեր լուսնալույս իրագործումը կճա-ռայի սարածաբանական հաստատու-թյան և խաղաղության հաստատու-թյան։ Ուրեմն, այսօր մեր գերխնդիրն է, համախմբելով համայն հայության և աշխարհի մարդասիրական բոլոր ու-ժերը, հաստատել դասական արդա-րության հարցադրությունը և աղյուսակ-ներ հայրենի խաղաղ զարգացումն ու հզորացումը։

## ՀԱՐՇԱՆՈՒՅՑ

### Ցեղասպանությունը այսօրվա հայացքով

**ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԴՈՒՄՅԱՆ**  
ՀՀ ԳԱՍ Սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնի ՏՄՈՒՄ

Անցած տարի, ապրիլյան այս օրե-րին հասարակական կարծիքի ու-սումնասիրման կենտրոնը ՀՀ ԳԱՍ Ցեղասպանության բանգարան-ինստիտուտի ցուցասրահում հար-ցում էր անցկացրել հուշահամալի-րը այցելած 600 հոգու օրցանում։ Հարցման նպատակն էր զննել թե ինչ է ցեղասպանությունը նշանա-կում այսօրվա հայ մարդու համար, ինչպիսի գզացմունքներ, հուշեր է արթնացնում և ինչ հե՛տ է թողել ժամանակակից հայ հասարակու-թյան գիտակցության մեջ։

Արդյո՞ք 1915 թ. ցեղասպանությու-նը սուկ մի սարսափահար հիշողու-թյուն է, որ միտքով, մտաբերել է ազ-գի դասական հիշողության խորը ծախում։ Հայ մարդու այսօրվա աշխարհընկալման վրա ինչպիսի ազդեցություն է թողել ցեղասպա-նությունը եթե դասական հիշ

ողության կրկնում միզուցե միայն ծանր հուշ է, ապա սոցիալ-հոգեբանական կրկնում մեծա-կուրել է ազգային նկարագրի կարե-ւորագույն գծերը։ Այս էլ այլ հարցե-րի լուրջ գիտական ուսումնասիրու-թյունները դեռ առջևում են։ Այս-տեղ ներկայացնում ենք հասարակա-կան կարծիքի վերլուծության ար-դյունքները։

70 տոկոս հարցվողներ նշել են այն հստակ գզացումը, որ իրենք ցե-ղասպանությունը վերադարձնում են ժո-ղովրդի ներկայացուցիչներ։ Ավելի քան 80 տոկոս անց հայ ժողովրդի բոլորովին այլ կյանք սեռած սե-րունդները այնուամենայնիվ չեն մոռացել ցեղասպանությունը։

Ինչպիսի գզացմունքներ, սրա-մադրություններ է առաջացնում ապրիլի 24ը։

Հարցվողների 57 տոկոսը նշել է, որ ցեղասպանության հիշատակ-ման այս օրը կորուսի, ցավի ու փի-տասանի սրամադրություններ է ներհնում։ Նրանց 34 տոկոսի մեջ

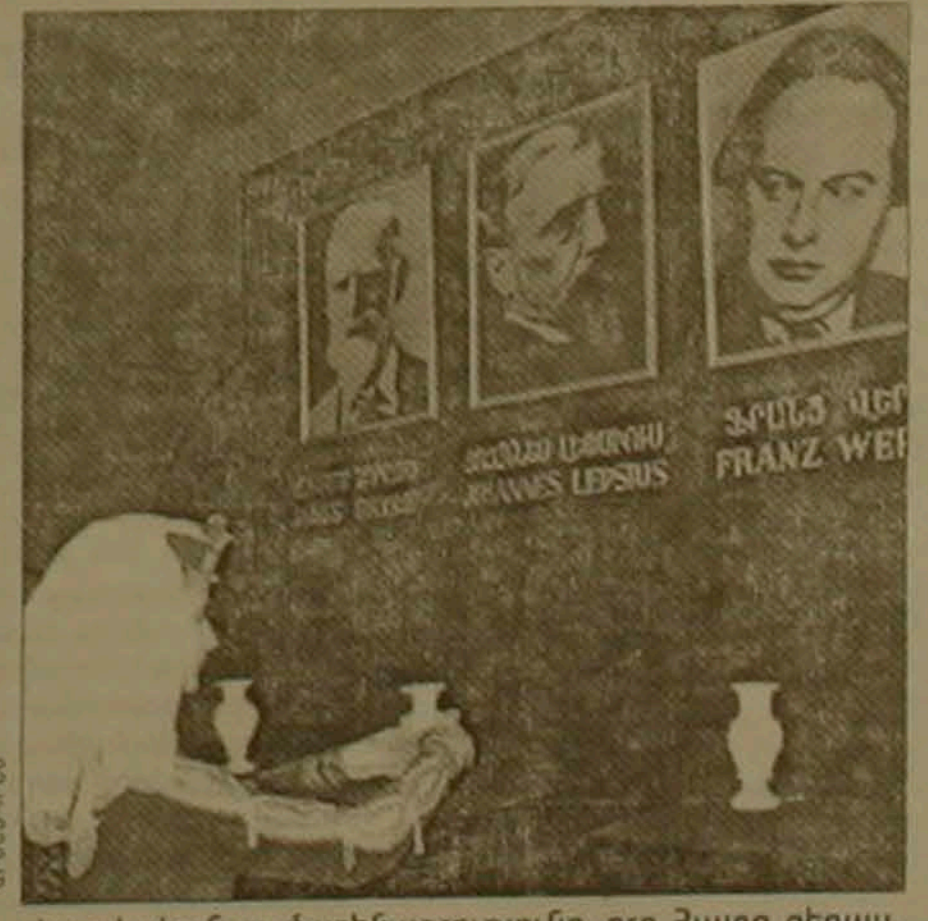
վերծի ու հասուցման գզացմուն-քներ է առաջացնում, բոլորի ու վճ-ռականության գզացմունք է առա-ջացնում մարդկանց 27,3 տոկոսի մեջ։

Հարցվողների ճնշող մեծամաս-նությունը (մոտ 75 տոկոսը) ան-հանգստացած է հայերի նոր ցեղա-տանության հնարավորությունից մեր ժամանակներում։ Բոլորովին անհանգստացած չէ հարցվողների միայն 18 տոկոսը։ Մի կողմից 1915 թ. ցեղասպանության հիշատակը մյուս կողմից վերջին տարիների դեղիները, սուվալիի թեղից և Պաշտեղ-մական վիճակը դասառաջ են այս-պիսի սրամադրություններ։ Հաս-կադեմ եթե հազվի անցնել, որ հարցվածների 54 տոկոսը ունեցել է ազգականներ կամ հարազատներ, որոնք սուժել, զոհվել կամ սեղանա-վել են 1915 թ. կոտորածի ժամա-նակ։ Նոր եղեռնից դասառաջվելու առաջին կարեւոր երաժիշտների թվում հարցվողները նշում էին

## ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱՄՖՈՒՓՎԵՑԻՆ ՕԻԺԵՆՆԱԿԱՔԵՐԵՐՈՒՄ

**ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՐՈՒՅԱՆ**

Հայ ժողովրդի մեծ բարեկամներ, Հայ դասի դասառաջ-ներ Յոհաննես Լեփսուսի, Ֆրանց Վերֆելի և Ջեյմս Բրայսի մատուցած քննադատական և ի նշան հայ ժողովրդի երախտագիտության, ամփոփվեցին Մեծ եղեռնի հիշատակը հավերժացնող Օիժեռնակաքերում։ Ապրիլի 23-ին այս երեք մարդաների գերեզմանաքե-րերից վերցրած հողը ամփոփող սափորները կող-կողի հանգրվանեցին նրանց հիշատակը հավերժացնող հու-ժաստանների սակ։ Գերեզմանից հայտնի գործիչ Յո-հաննես Լեփսուսը, ավստրիացի գրող և հրատարակա-խոս Ֆրանց Վերֆելը և անգլիացի հայտնի ֆաղափական գործիչ լորդ Ջեյմս Բրայսը թուրքական կառավարության կողմից հայ ժողովրդի ցեղասպանության դեմ ընդվզող առաջին այլազգիներն էին, որոնք սարքեր ժամանակնե-րում իրենց ծայրը բարձրացրին եվրոպական երկրների կառավարությունների և միջազգային հանրության առ-ջև և դասառաջեցին Թուրքիայի կողմից հայերի դեմ իրականացված ոճրագործությունը։ Անյուսաստիճանի ամփոփումը Արարատյան հայրադրանքի թեմի առաջ-նորդական փոխանորդ Գարեգին Սրբազանի օրհնու-թյամբ, նշանակվելով նաև նրանով, որ մատուցման ինչ-ժեղ հայաստան քերվեցին մեծ թվով արիստիակային փա-ռաքիչներ, մասնավորապես Յոհաննես Լեփսուսի անձ-նական արիստիակ գիտական նկարագրման ցուցակների



Ժողովածուն ու մասնագրությունը, որը Հայոց ցեղա-տանության բանգարանին հանձնեց Հայլի համալսա-րանի Պրոֆեսոր Հերման Գոլդը։

## Առողջական դասառաջով կաթողիկոսու-ալիկի շուր է ժամանել ԱՄՆ

«Արմինյոն Սիր Ափեթեյր» շաբաթաթերթը տեղեկացնում է, որ անցյալ շա-բաթվերից երեսուցի Լոնդոն Ամենայն հայոց հայրադրանքի մեկնելու դասառ-առ նրա առողջության վաթարացումն է եղել։ Երեսուցի Գարեգին Ա կաթո-ղիկոսի բժիշկները քննադատել են նրան, որ նախընտրել է բուժումը Անգլիա-յում բարձրագույն։ Լոնդոն հասնելով Վեհափառն իր մոտ է հրավիրել Հայ եկե-ղեցու Մ. Նահանգների Արեւելյան թեմի առաջնորդ հաժապ աբ. Պարսամյա-նին՝ նմանելու մայիսին իր Մ. Նահանգներ կատարելի այցի մանրամասները։ Լոնդոնում արդեն Սրբազանից հաջողվել է Վեհափառին համոզել, որ նա-խընտրելի է բուժումը բարձրագույն կաթողիկոսի մոտ, երբ դասառաջու-թյան սկսվելու է Մ. Նահանգների Հայ եկեղեցու առաջին թեմի հաստատման 100-ամյակի տոնակատարությունը, որը նախագահելու է Վեհափառ հայրադրե-րը։ Ուստի, Վեհափառը ներկայումս գտնվում է Լոնդոնում, որտեղ, ինչպես տե-ղեկացնում է շաբաթաթերթը, անգամ ժամանակ է գտնում իր սիրած գրախա-նութներն այցելելու։ Ուստի նրա առողջական վիճակն այնքան էլ մտահոգ չէ։

## Բաժնի Հովհաննիսյանը գլխավորեց «Հայաստան» հիմնադրամի վարչությունը

**ՏԻԳՐԱՆ ԼԵՍԻՅԱՆ**

Երրորդ հանրապետության առաջին արտոնառար Բաժնի Հովհան-նիսյանը հինգաբարձ օրը ստանձնեց «Հայաստան» համահայկական հիմ-նադրամի գործադիր վարչության սեփ-րենի դասառաջարկությունը։ Որո-ւումը դրա մասին կայացրեց հիմնադ-րամի հոգաբարձուների խորհրդի նա-խագահությունը։ Նույն օրը խորհրդի փոխնախագահ, ՀՀ Սահմանադրա-կան դասառաջի նախագահ Գազիկ Հարությունյանը ներկայացրեց Բ. Հով-հաննիսյանին։ Գնահատելով անցած վեց տարում հիմնադրամի կատարած գործունեությունը, Գ. Հարությունյանը նշեց, որ Հայաստանն ու հայությունը քննադատել են մի նոր փուլ, որ հիմ-նադրամի գործունեությունը դեմ է համադասառաջարկեցի նոր իրողու-թյուններին։ Բ. Հովհաննիսյանը գոր-ծադիր վարչության աշխատակիցնե-րին հայտնեց, որ առաջին օրերին ծա-նոթանալու է գործին և դրանից հե-տ կկազմի աշխատանքների նոր ծրա-գիր, նշվում է գործադիր վարչության մամուլի ծառայության սարածած հա-ղորդագրության մեջ։

Հիմնադրամի գործադիր վարչու-թյան սեփրենի արողը բախուր էր մնա-ցել փեռնալարի սկզբից, երբ ընդունվեց Անունուկ Պեթրոսյանի հրամարա-

## ԱԶԳԱՅԻՆ Ժողով

### Հայ դաս. Խորհրդարանում մոտեցումները միասնական չեն

**ՇԱԽԱՆ ԱՐԱՐԵՅԱՆ**

Եվ նորից հինգաբարձ, և նորից ճե-ղագրույց Աժ դասառաջարկական խմբակցությունների ու խմբերի հե՛տ։ Դեռ անցյալ հինգաբարձի, այ-սինքն ճեղագրույցային գործընթա-ցի մեկնարկային փուլում ինչև ինձ հարց սվեցի արդյո՞ք անտառ ու կլի-մեն Աժ-մամուլ հանդիմունքների նյութերը։ Սակայն երկրորդ հանդի-դումն արդեն իսկ սվեց գրական դասառաջան

Մտածվեց ՀՀ ողջ ֆաղափական անցուդարձը Ազգային ժողով, ու-ժերի տեղաբաշխումը և վերա-աշխույժումն այստեղ, օրենսդրական

գործընթաց, Աժ-ի ճակատագիրն այսօր էլ վաղը, ՀՀ նախագահ, նախագահամեջ ֆաղափական ու-ժեր, «դիմություն» և ընդդիմու-թյուն, նրանց դիրքորոշումներն այ-սօր էլ վաղը, կառավարություն, կարիների ձեռնարկում, քիմային հասկացություն և դասառաջա-նասություն և այլն, և այլն։ ա-հայ այն չափազանց լայն դիրքը, որի մասին և որի շուրջ ծավալ-վեց մամուլի և դասառաջարկա-կան կազմի ներկայացուցիչների երկխոսությունը։

Նման երկխոսությունը անկա-կած, շատ օգտակար են թե մամու-

լի, թե Աժ-ի համար։ Այնպես որ, ճե-ղագրույցի հինգաբարձ օրվա նա-խաձեռնողին Աժ նախագահ Խոս-րով Հարությունյանին ավելորդ չէր լինի մամուլ-դասառաջարկներ հա-մաստեղ ուժերով որեւէ մրցանակ ստիանել։

Սակայն, մյուս կողմից, լսում ենք, ծայրագույն ու զուլուկ կոտրում ինչ-դեմ են վերադարձվելու հանդիմ-ման ծավալում, բայց հասարակու-թյան համար շատ իմաստալի ման-րամասնությունները, ում վկայակո-չես, որի առաջը մեկնաբանես, իսկ որին անտեսես։











# ԳԵՂԱՄՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ-83

Վաճառարարային առաջին դասերը ավարտվեցին Թուրքիայի ջախջախիչ դարձրած 1918 թվականի օգոստոսի 30-ին Մուրտուսում ստորագրվեց զինադադարի դադարադադարը:

Երեքշաբթի 2-ի զիջումը գերմանական ռազմական նավով զայտարարվեց Թուրքիայից փախուստի դիմեցին կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության դադարադադարը Թալեթը, Էնվերը, Ջեմալը, Շաֆիքը, Նազըմը, Ազմինը և ուրիշներ:

Այս փաստը առիթ դարձավ, որդեգրվեցին զիջումից հետո կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության համաձայնագրի ստորագրումը:

Երեքշաբթի 2-ի զիջումը գերմանական ռազմական նավով զայտարարվեց Թուրքիայից փախուստի դիմեցին կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության դադարադադարը Թալեթը, Էնվերը, Ջեմալը, Շաֆիքը, Նազըմը, Ազմինը և ուրիշներ:

Այս փաստը առիթ դարձավ, որդեգրվեցին զիջումից հետո կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության համաձայնագրի ստորագրումը:

Վաճառարարային առաջին դասերը ավարտվեցին Թուրքիայի ջախջախիչ դարձրած 1918 թվականի օգոստոսի 30-ին Մուրտուսում ստորագրվեց զինադադարի դադարադադարը:

Երեքշաբթի 2-ի զիջումը գերմանական ռազմական նավով զայտարարվեց Թուրքիայից փախուստի դիմեցին կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության դադարադադարը Թալեթը, Էնվերը, Ջեմալը, Շաֆիքը, Նազըմը, Ազմինը և ուրիշներ:

Վաճառարարային առաջին դասերը ավարտվեցին Թուրքիայի ջախջախիչ դարձրած 1918 թվականի օգոստոսի 30-ին Մուրտուսում ստորագրվեց զինադադարի դադարադադարը:

Երեքշաբթի 2-ի զիջումը գերմանական ռազմական նավով զայտարարվեց Թուրքիայից փախուստի դիմեցին կառավարության և Իրքիհասի կուսակցության դադարադադարը Թալեթը, Էնվերը, Ջեմալը, Շաֆիքը, Նազըմը, Ազմինը և ուրիշներ:

## Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը ժամանակի հրամայականն է

# 3. Թուրքիան մոռացության է ալիս Հայոց ցեղասպանության ոճրագործների դեմ իր իսկ կազմակերպած դատավարությունը

Կառավարողները սկսեցին հրապարակապես դատադատել զիջումից հետո գործողներին և հայոց ցեղասպանությունը հրահրողներին ու կազմակերպիչներին:

Հանցագործների դեմ դատավարություն կազմակերպելու գործում կարևոր դեր խաղաց Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովը, որը սեղի աշխարհի ամենահասարակական կարծիքին, 1918 թվականի հոկտեմբերի 10-ին գումարեց հետադարձության իր առաջին միջոցը: Երեսփոխանական ժողովը, որը հիմնականում կազմված էր Իրքիհասական երեսփոխաններից, ստիպված վիճակահանությանը ստեղծեց այսպես կոչված «Չլուրդ»-ը որպես ժողով, որը հրապարակապես պահանջում էր մեղքերի հարցաքննության ենթարկել զիջումից հետո գործողներին: Մայիսի 3-ին Թալեթի գլխավորած կառավարության դատադատության և որոշելու նրանց դատական դատախազության ենթարկելու հարցը:

Երեքշաբթի 4-ին, Երեքշաբթի 18-ին, դեկտեմբերի 9-ին, դեկտեմբերի 11-ին, դեկտեմբերի 12-ին սեղի ունեցան Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովի նիստեր:

Այդըն (Չմյուսեմ) նահանգի հույն երեսփոխան Էմմանուել Էմմանուելիսին, երեսփոխաններից առաջինը ուր կեցից բազմապատկազմ կազմված ներկայացրեց ժողովին, դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեքշաբթի 4-ին, Երեքշաբթի 18-ին, դեկտեմբերի 9-ին, դեկտեմբերի 11-ին, դեկտեմբերի 12-ին սեղի ունեցան Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովի նիստեր:

Այդըն (Չմյուսեմ) նահանգի հույն երեսփոխան Էմմանուել Էմմանուելիսին, երեսփոխաններից առաջինը ուր կեցից բազմապատկազմ կազմված ներկայացրեց ժողովին, դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեսփոխանական ժողովում սեղի ունեցած նմանակներին ակտիվորեն մասնակցեցին հայ երեսփոխաններ Մասթուս Նալբանդյանը (Միս), Օննիկ Իսահան (Իզմիր), Չուլսեպ Մադաթյանը (Կարս), Արքիմ Պոլեզյանյանը (Չալեթ), Չալկոբ Խալաթյանը (Մարաշ), Չեղամ Տեր-Կարապետյանը (Մուս), Տիգրան Պարսամյանը (Սեբասթիա): Չինգ միստերի ժամանակ հույն և հայ երեսփոխանները արժանանան հայկական եղբայրության հարցը: Չինգական ժողովից դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը, ինչպես էլ կառավարած ուրիշները և արդարությունը, ովքեր էին դատախազականները և ինչպես էլ կարելի է վերականգնել հասցված վնասները և կորուստները:

Թուրք երեսփոխան Մեհմեդ Էմինը (Տրաքիզոն) իր ելույթում ասել էր. «...ես սրանից առաջ էլ հայտարարել

դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեքշաբթի 4-ին, Երեքշաբթի 18-ին, դեկտեմբերի 9-ին, դեկտեմբերի 11-ին, դեկտեմբերի 12-ին սեղի ունեցան Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովի նիստեր:

Այդըն (Չմյուսեմ) նահանգի հույն երեսփոխան Էմմանուել Էմմանուելիսին, երեսփոխաններից առաջինը ուր կեցից բազմապատկազմ կազմված ներկայացրեց ժողովին, դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեսփոխանական ժողովում սեղի ունեցած նմանակներին ակտիվորեն մասնակցեցին հայ երեսփոխաններ Մասթուս Նալբանդյանը (Միս), Օննիկ Իսահան (Իզմիր), Չուլսեպ Մադաթյանը (Կարս), Արքիմ Պոլեզյանյանը (Չալեթ), Չալկոբ Խալաթյանը (Մարաշ), Չեղամ Տեր-Կարապետյանը (Մուս), Տիգրան Պարսամյանը (Սեբասթիա): Չինգ միստերի ժամանակ հույն և հայ երեսփոխանները արժանանան հայկական եղբայրության հարցը: Չինգական ժողովից դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը, ինչպես էլ կարելի է վերականգնել հասցված վնասները և կորուստները:

Թուրք երեսփոխան Մեհմեդ Էմինը (Տրաքիզոն) իր ելույթում ասել էր. «...ես սրանից առաջ էլ հայտարարել

դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեքշաբթի 4-ին, Երեքշաբթի 18-ին, դեկտեմբերի 9-ին, դեկտեմբերի 11-ին, դեկտեմբերի 12-ին սեղի ունեցան Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովի նիստեր:

Այդըն (Չմյուսեմ) նահանգի հույն երեսփոխան Էմմանուել Էմմանուելիսին, երեսփոխաններից առաջինը ուր կեցից բազմապատկազմ կազմված ներկայացրեց ժողովին, դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեսփոխանական ժողովում սեղի ունեցած նմանակներին ակտիվորեն մասնակցեցին հայ երեսփոխաններ Մասթուս Նալբանդյանը (Միս), Օննիկ Իսահան (Իզմիր), Չուլսեպ Մադաթյանը (Կարս), Արքիմ Պոլեզյանյանը (Չալեթ), Չալկոբ Խալաթյանը (Մարաշ), Չեղամ Տեր-Կարապետյանը (Մուս), Տիգրան Պարսամյանը (Սեբասթիա): Չինգ միստերի ժամանակ հույն և հայ երեսփոխանները արժանանան հայկական եղբայրության հարցը: Չինգական ժողովից դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը, ինչպես էլ կարելի է վերականգնել հասցված վնասները և կորուստները:

Թուրք երեսփոխան Մեհմեդ Էմինը (Տրաքիզոն) իր ելույթում ասել էր. «...ես սրանից առաջ էլ հայտարարել

դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեքշաբթի 4-ին, Երեքշաբթի 18-ին, դեկտեմբերի 9-ին, դեկտեմբերի 11-ին, դեկտեմբերի 12-ին սեղի ունեցան Թուրքիայի երեսփոխանական ժողովի նիստեր:

Այդըն (Չմյուսեմ) նահանգի հույն երեսփոխան Էմմանուել Էմմանուելիսին, երեսփոխաններից առաջինը ուր կեցից բազմապատկազմ կազմված ներկայացրեց ժողովին, դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը:

Երեսփոխանական ժողովում սեղի ունեցած նմանակներին ակտիվորեն մասնակցեցին հայ երեսփոխաններ Մասթուս Նալբանդյանը (Միս), Օննիկ Իսահան (Իզմիր), Չուլսեպ Մադաթյանը (Կարս), Արքիմ Պոլեզյանյանը (Չալեթ), Չալկոբ Խալաթյանը (Մարաշ), Չեղամ Տեր-Կարապետյանը (Մուս), Տիգրան Պարսամյանը (Սեբասթիա): Չինգ միստերի ժամանակ հույն և հայ երեսփոխանները արժանանան հայկական եղբայրության հարցը: Չինգական ժողովից դատախազական կազմակերպության ենթարկելու հարցը, ինչպես էլ կարելի է վերականգնել հասցված վնասները և կորուստները:

Թուրք երեսփոխան Մեհմեդ Էմինը (Տրաքիզոն) իր ելույթում ասել էր. «...ես սրանից առաջ էլ հայտարարել

## Արաբներն սուր զրբեր հայ դաշի և հայ-խալանական առնչությունների մասին

1988 թ. փետրվարին սկսված արցախյան համառկական դաշարը անսխալընթաց թափ հարդրեց հայությանն առնչված հարցերի շուրջ արաբներն հրատարակությունների լույս աշխարհ գալու: Հրատարակվեցին հայ և օտար հեղինակների բազմաթիվ բազմաթիվներ: Երևան եկան նաև արաբ գրողների, բանասերների և դատաբանների բազմաթիվ մեծագրություններ:

Արցախի հարցի և ընդհանրապես Հայ դաշին նվիրված այս հրատարակությունների մեծագույն մասը հրատարակել են սփյուռքահայ երեսփոխանությունները: Հայկական ժողովրդային շարժումը, ՀՀԴ-ի Հայ դաշի հանձնախումբը Բեյրութում և «Համազգային» միությունը Հալեթում: Վերջինիս հրատարակությունները լույս է ընծայում Սիրիայի Լաթաքիա նավահանգստային ֆառախի «Դար էլ-Յուսուբ» հրատարակությունը:

Վերջին մի ֆանի ամսերին ՀՀԴ-ի Լիբանանում գործող Հայ դաշի հանձնախումբը լույս է ընծայել հետևյալ գրություններն ու զրբեր, բոլորն էլ արաբներն:

«Ինձնորոշման իրավունքը ֆառախականության, իրավունքի և կրոնության մեջ» սա մի ժողովածու է, որը մեկնելով են Բեյրութի Ռիվիեռա հյուրանոցում 1997 թ. սեղի ունեցած և Հայ դաշին նվիրված և որը համազգային էությունը:

«Իսաղ Իու Սալաթ Աբալ» «Հայկական Երեքշաբթի արցի հանախարհային համակարգում-դատություն և աշխարհադատականություն»:

Արցախ և Սալաթի Հաստան «Ինձնորոշման իրավունքը-Հայ դաշը որդեգրողներ»:

ժան Շարաֆ. «Հայկական հարցը Օսմանյան կայսրությունում»:

Հաննա Սալիկ ալ Հաժժ «Իսլամական-հայկական հարաբերությունները» (իսլամական) գրավումից ի վեր-սոցիալական և ֆառախական հարաբերությունները»:

Վերոթվարկյալ հրատարակությունները կարելի էր անհրաժեշտ են Հայ դաշին ու նրա արցախյան մասնաբաժնի ընթացողին ծանոթացնելու հույժ կարելու աշխատանքում:

Այսուհանդերձ, ցավում են, որ նման հրատարակություններից օրինակներ չեն ուղարկվում կամ չեն հասնում Հայաստանի համադատախազական գրադարաններին և հիմնարկներին (Հայաստանի ազգային գրադարան, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնական գրադարան, ակադեմիայի դատության և արևելագիտության ինստիտուտներ, ցեղասպանության «Ուլսաստու» բանագրան ինստիտուտ): Մեր համոզմամբ, ժամանակն է, որ Հայաստանի կառավարությունը նման հրատարակություններից դատախազ օրինակների ձեռքբերման ու առանձին դատախազություն ղեկավար Հայաստանի դատախազների ու «Հայկական ակադեմիայի» վրա: Վստահ են, որ հեղինակներն ու հրատարակիչները սիրով կհամաձայնեն մի ֆանի օրինակ նվիրել Հայաստանին, բայց նրան դատախազական չեն մարդիկ փնտրելու, որոնք համաձայն են այդ զրբերը Հայաստան ծրի սեղափոխել:



# Գեղաստորություն-83

**Պ**րն Հովհաննիսյան, Չեր անձը ծանոթ է ոչ միայն սփյուռքի, այլ նաև Հայաստանի ընթերցողին որդես ճանաչված դասաբանի եւ, իհարկե, «Հայաստանի Հանրապետություն» ծավալուն 5 հասորանոց աշխատանքի հեղինակի: Ասողի՛ր եւ այն բարգմանել հայերեն:

- Հայաստանի ակադեմիայի օժանդակությամբ առաջին հասորի հայերեն սարբերակը գրեթե դասաբան է սրբագրման մեջ: Այնպես որ շուտով կհրատարակվի:

- Այս հարցազրույցի բուն նդասակն է երեկ ավարտված գիտաժողովի արդյունքները հանրագումարում:

ճանաչման հարցն ընդունել է որդես Հայաստանի արտաին ևադախականությունը հիմնահարց, ուրեմն հուսանք, որ միջոցներ կորոնվեն հարցը բարձրացնելու միջազգային սարբեր աշխատանքի առջեւ: Միայն այն դեմում, երբ հարցը բարձրացված կլինի դեռության կողմից, սփյուռքահայ իրավագետների ձեռնարկած հայերը կարող են իրավական արժեք ունենալ: Ըստ ցանկալի կլինեն ավելի մոբիլիզացնել սփյուռքի եւ Հայաստանի իրավագետների, դասաբանների եւ այլ մասնագետների փոխկադակցվածությունն այս դայաբում: Ըստ ողջունելի էր սեսնել այս գիտաժողովում Հայաստանի ներկայացուցիչ

որ երեք բուրական կառավարությունը վստահ լինել, որ դասական իրականությունը ճանաչելով հարցը կփակվեր եւ հայ ժողովուրդն այլու ոչ մի դասանց չէր դնի, գուցե եւ գնար այդ հային: Բայց եւ մեք, եւ թուրքիան լավատեղյակ ենք, որ ճանաչման փուլին դեք է հաջորդի հասուցման փուլը: Իսկ արդյո՞ւ մի ամբողջ ժողովրդի բնացնման հասուցում կա, հասկադեք մեզ վերադարձնելու համար, որ կորցրեցինք մեր իննությունը: Բայց, այնուամենայնիվ, մեք դեք է արթուն դասենք Հայոց հարցի արդար դասը:

- Բայց հարցն այն է, թե ինչդես այս դայաբում ունեցած

## Նշանակալից Երջարար մը Հայաստանի արտաին ևադախականության մեջ

ԵՐՈՒՍԱԿԱՍՏԱՆ, Բոլոր այն սարիներուն, երբ Հայաստան կը գնուր խորհրդային իշխանութան ներեւ, ցեղատարանութան միջազգային ճանաչման դայաբը ամբողջութեամբ բարձրած էր սփյուռքահայ կազմակերպութան եւ դասաբաններու ուսերուն, եւ Սփիւռք, առանց դեռական նեցուկի, իր վերադարձի սաժանելի գուդարներուն մեջ իսկ յաջողեցաւ իրագործել Եւրասիական կազմակերպութեան իրմը: Սակայն միայն դեռութիւն մը իրաասու է ցեղատարանութան հարցը արժարծելու միջազգային աստաններու առջեւ եւ իրական դասանց ներկայացնելու:

դարգուցեալ, որ յումդես վասնուած միջ մըն էր կասարուածը՝ մեր բարեկամները վեցացնելու գիտով: Հիմա որ ասն ու համարուած է կասարուածին արդիւնին մասին, ալ ոչ ոք կը համարակն անհիմն ակնկալութիւններ սնուցանելու թուրիոյ նկատմամբ:

Որբեր Հոյարեանի նախագահ ընտրուելով Հայաստանի արտաին ևադախականութիւնը կը կասարէ նշանակալից Երջարար մը: Այս անգամ այդ ևադախականութան օրակարգին մաս կը կազմեն նոր հարցեր. վերսին կեանքի կը կոչուի ժամանակաուրադեալ ևադախական հաշիւներով օրակարգէն դուրս մնացած ցեղատարանութան անժամանցելի խնդիրը: Յիշենք նաեւ, թէ այս հարցին արժարուածը թուրիոյ հողին իսկ վրայ նախկին արտաին գործոց նախարարներէն Բաքիի Հովհաննիսեանի կողմէ՝ արժած էր դասաբանի կուրսը ենթակային, բնակաբար այլ սարակարծութանց կարգին: Բայց դարգ կը դառնայ, թէ Հոյարեանի ընտրութեամբ թուրիան ողորելու, սիրաւաւելու ևադախականութիւնը կը կորսնցնէ իր նշանակութիւնը:

## «Սփյուռքը գրեթե անգոր է, եթե ՀՀ կառավարությունը հարցը չարժարծի»

### Հարցազրույց Աիշարդ Հովհաննիսյանի հեւ

Աղիւղի 18-ին ավարտվեց Փարիզի Սորբոնի համալսարանում Հայ դասի Ֆրանսիայի հանձնարարների կողմից կազմակերպված միջազգային գիտաժողովը նվիրված հայկական ցեղատարանությանը: Գիտաժողովից ստացած տեղափոխությունները «Ազգ» օրաբերի ընթեր-

ցողներին հայանելու համար գրուցեցի դասաբան. UCLA-ի համալսարանի հայագիտության ամբիոնի վարիչ դորոք Աիշարդ Հովհաննիսյանի հեւ. որի նախագահությամբ կայացավ գիտաժողովի երեք փուլերի ամփոփիչ բանակները:

Սերունդան Կարադեանյանին, որի գիտական աշխատությունները Եւրասիական արժեքավոր են:

- Թըրակիցներու ուսարուրությունը գրավեց Ֆրանսիայի փասաբան Բեռնար ժուանոյի եւ դասաբան Անդրե Կաստիի միջեւ ծագած սարաձայնությունը՝ կադակած դասաբանների փասաակումների իրավական ուժ ունենալու եւ հակառակը չունենալու հեւ: Ըստ Չեգ, փասաակումները կարող են իրավական արժեք ներկայացնել:



Սերունդան Կարադեանյանին, որի գիտական աշխատությունները Եւրասիական արժեքավոր են:

բարոյական նվաճումների փուլից առաջ Եւրասիական դեմի կոնկրետ նվաճումներ: Ըստ Չեգ, այս դայաբը սարվում է դասի գագադուրության դրուումով, թե՛ նաեւ իսու կա հասնել նդասակին:

- Եթե ինձ 10 սարի առաջ ասելին, թե 10 սարի հեք լինելու է ազատ, անկախ Հայաստան՝ չէի հավասարայն այսոր այն իրականություն է: Ինչ վերաբերում է կոնկրետ նվաճումներին, ադա որդես առաջնալայ դեք է էլ ավելի սերս հարաբերություններ սեղծվեն սփյուռքի եւ Հայաստանի միջեւ եւ սա բոլոր սեսակներում իրականացնելու հարցը, գիտական, սեսեսական եւ այլն: Եից է, որոակի մակութային սարբերություն կա մեր մեջ, բայց բոլորիս սիքս էլ հայի սիքս է:

- Պրն Հովհաննիսյան, կուզեի համառակի խոսելի Չեր դարբերաբար կազմակերպած գիտաժողովների մասին, որոնց նդասակն է ոչ միայն ամերիկահայ, այլեւ ամերիկացի երիտասարդությանը ճանաչել սալ հայոց դասաությունը:

- Արդեն երկու սարի է, ինչ վեց միջը մեկ գիտաժողով եմ կազմակերպում Կալիֆոռնիայի համալսարանի մեջ նվիրված մեր դասական զավառների դասաությունը: Եվ հավասացել, որ մեծ հեքարություն մը նոր սերունդը թե հայ, թե ամերիկացի, հեքսուում դրանց: Թուրքերը փորձեցին ընդդիմություն ցուցաբերել, բայց այն կանխվեց համալսարանի ղեկավարության կողմից: Ասեմ նաեւ, որ անցյալ սարի, 1997-ին, լույս սեսավ 2 հասորանոց դասագիր «Հայ ժողովրդի դասությունը» վերագրով, որով եւ սա դասավանդում եմ իմ ուսանողներին:

մարի բերել: Չեր դասաբանի տղավորությունը:

Ես այսուրիս Եւրասիական գիտաժողովների եմ մասնակցել եւ չէի կարծում, որ այս գիտաժողովը կարող է նախորդներից սարբեր լինել: Բայց երեկ ավարտված գիտաժողովը բավականին իննատար էր եւ հուսարդիչ: Առաջին փուլը նվիրված արիսիկային հեքազոտություններին, բացախայեց նոր փասաբերների նվաճման ողջունելի իրողությունը եւ սա Ամերիկայի, Իսպանիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Վասիկանի եւ մի արտ այլ երկրների արիսիկներուն: Եւ Ամերիկայում որոնված է «Անկախությունը կող գիտահեքազոտական ինստիտուտ, որի նդասակն է մեկսեղել այս ամբողջ փասաբերը: Մյուս հանելի դասին այն էր, որ ելույթ ունեցող օսար մասնագետները Եւրասիական համարակն էին իրենց ելույթներում, ան մեք հայերս, որ սիտոված լինել ավելի գուտալիքնել եւ թողնել, որ նրանք գրավեն «ճակատը»: Այսինքն այն կիրքը, որ մեք սեսան Հայկական ցեղատարանության հեքազոտությամբ գրադվող մեր օսարագի կուեգաների մոտ, Եւրասիական գիտաժողովից առաջընթաց է: Երրորդ կարեուրագույն դասին այս գիտաժողովին երկու թուր գիտականների մասնակցությունն էր, որոնցից մեկն օսմանագետ էր, մյուսը հրատարակիչ: Առաջինը փորձելով բացասել իր ազգի ուրացման ևադախականությունը Հայկական ցեղատարանության հանդեպ, նեց, որ թուրքերը ճեւված այդ ուրից, իրենց գուում են գոհ ախարիի առջեւ: Ինչ վերաբերում է հրատարակչին, բոլորս լսեցինք, թե ինչդես ոիսկի ենթարկելով անձը, նա հրատարակել է մի ևանի գրեր Հայկական ցեղատարանության մասին: Լսեցինք, թե ինչդես է դասադարսվել այդ գործունեության համար: Այս երկու թուր անձանց մասնակցությունը վկայեց, որ թուր երիտասարդ սերունդին հեքարուում է իր երկրի իրական դասությունը: Սա ինչ առաջընթաց չէ:

- Այս գիտաժողովի նդասակը մեկն էր՝ գրավել իրավական, ևադախական կողմերի ուսարուրությունը՝ ակնկալելով որոակի սեղաարծ հայկական հարցի Եւրասիական ունեցած դիրորուուման մեջ:

- Կարծում եմ, որ այս խնդիրը միջազգային ևադախական, իրավական աշխատանքին հասցնելու համար սփյուռքը գրեթե անգոր է, եթե Հայաստանի Հանրապետությունն ինքը չարժարծի: Եվ ևանի որ լուր անան, որ նորընտիր նախագահ Որբեր Հոյարեանը ցեղատարանության

Հարցազրույցը վարեց ԱՐՄՄՆԵ ԱՅԻՉՅԱՆԸ Փարիզ



# ԾԵՎԱԿՐՈՒՄ

Կոմիտասը հայ ժողովրդական երգեր սկսել է հավաքել դեռևս Էջմիածնի ճեմարանում ուսանելու ժամանակ: Մանուկ Աբեղյանի վկայությամբ. «Այդ ժամանակ Կոմիտասը արդեն լրջորեն զբաղվում էր ժողովրդական երգեր ձայնագրելով և բավական շատ ներ ժողոված»: Դեռ երիտասարդ տարիներին Կոմիտասը համոզված էր, որ երաժշտական գանձերի ստեղծողը ժողովուրդն է, հասարակ գեղջուկը, եւ այս դրույթը հիմք ընդունելով է, որ նա բանաձևում էր. «ժողովուրդն է ամենամեծ ուսուցիչը, գնացել եւ սովորել նրանից»: Նա ոչ միայն ուղեւեցեց, այլև ամբողջ կյանքում ղեկավարվեց այդ սկզբունքով: Նա իր մեծ առաջնությունը իրականացնելիս հմտորեն օգտվեց իր նախորդների

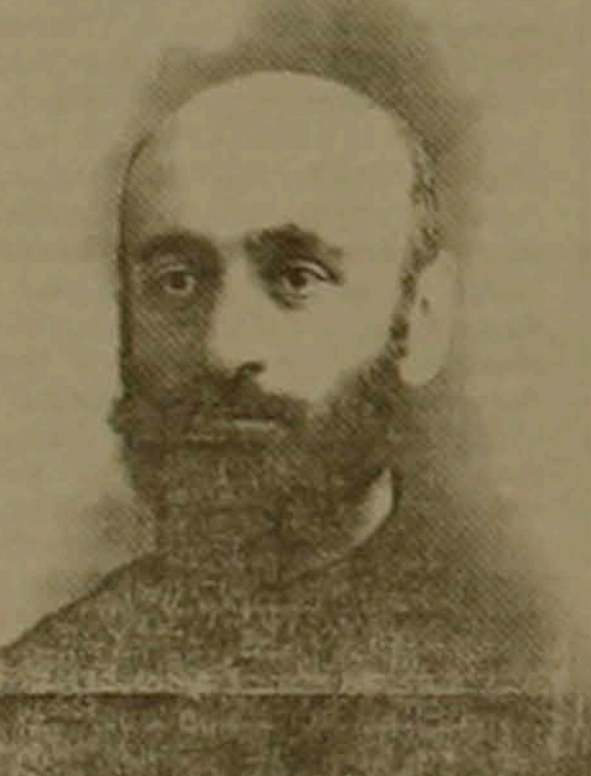
Մինչև 1904 թվականը Կոմիտասի հավաքած երգերի փառալույսը երաժշտագետ Վասիլի Դուրդանյանը վկայում է. «Կոմիտասի հավաքած երգերի եւ մեղեդիների թիվը հասնում է երեք հազարի»: Նույնը է վկայում նաև Մանուկ Աբեղյանը. «Կոմիտասը հաճախ ինձ ասել է, թե ծայրագրած ունի երեքից-չորս հազար ժողովրդական երգի եղանակ»: Մոխրիդոն Մելիքյանը նույնպես հաստատում է, որ Կոմիտասը հավաքել էր հսկայական փառալույսով ժողովրդական երգեր: Ուրիշ կոմպոզիտոր Թովմաս Զարսմանը Կոմիտասի երաժշտական գործունեությունը գնահատելիս գրում է. «Ամենից առաջ նրա մեջ տեսնում եմ ամենաեռանդուն երաժշտական ազգագրագետին, որը չնայած արվեստի միջոցներին, առանց

լի ճշմարիտ գնահատականը Ալ. Շահվերդյանը այսպես է ընդհանրացրել. «Հայ երաժշտական-ազգային գրականության մեջ առայժմ ավելի գեղարվեստականորեն արժեքավոր ու գիտականորեն հեղինակավոր ժողովածուներ չկան, քան հայ-գեղջուկական երգերի կոմիտասյան գրառումները: Իր ճշգրիտ լսողությամբ Կոմիտասը ընկալում էր երաժշտական արտահայտության այն բոլոր միջոցները, գեղարվեստական այն գեղեցկություններն ու նրբախոնջները, որոնք հայ ժողովրդական երաժշտության, այդ ինչպես ամբողջ աշխարհի կարողացավ առաջնորդել Կոմիտասը, համապատասխան ֆոլկլորի մեծահարուստ, խորաթուխ իմաստուն, գեղարվեստորեն արժեքավոր բաժիններից մեկի տարրերն են»:

## Կոմիտասը ազգագրագետ-բանահավաք

«Որդես ժողովրդական երգի հավաքող եւ հեղինակը Կոմիտասը դեռ է ծանաչվի խոնորագույնը ոչ միայն հայ երաժշտության արական փորձից, թեև նրանցից ոչ մեկը սխեստմասիկ աշխատանք չէր կատարել հայ երաժշտական ազգագրության բնագավառում օգտվեց երաժշտության ուսուցչի իր հնարավորությունից, եկեղեցու (հասկալից) Մկրտիչ Խրիստիանի վեհափառի) հովանավորությունից:

Կոմիտասի բանահավաքական գործունեությունը բնորոշելիս հիշատակության արժանի է հայ մեծավասակ լեզվաբան Հրաչյա Աճառյանի՝ դասարանից հետեւյալ դեմքը: «Անգամ մը Հայրիկը անձամբ ուղեց հայտնել իր գոհունակությունը Կոմիտասին օտար կանգնելու մոտ եւ կուգեր որ այդ կանգնելու հետ սերտակից ըլլար ան»:



Կոմիտասը իր բանահավաքական գործունեության ընթացքում հավաքել է ոչ միայն հայկական, այլև ֆրգական եւ թուրքական բազմաթիվ ժողովրդական եղանակներ: Անհնարին է հավասար, որ Կոմիտասի ձեռագրերում չկան թուրքական, արաբական եւ հունական ժողովրդական երգեր, երբ ինքը ֆաջաձանթ է եղել այդ ժողովուրդների երաժշտությանը:

Նեմարանի ուսուցիչ եւ ուսանող այդ ու ծախս ինկան Կոմիտասը օտար գեներու համար:

Այդ օրը հավաքված էին Հայաստանի օրհաններն հազարավոր ուխտավորներ, որոնք ավանդական սովորության համաձայն խնջույքի սեղաններ բացած, կզվածանային ժողովրդական երգի ու յարի, դիպի եւ զուտնայի աղաղակներով լցնելով օդը:

Այս բոլորը մինչև 1904 թվականը: Բայց չէ՞ որ Կոմիտասը ժողովրդական երգեր է հավաքել իր ողջ կյանքի ընթացքում: Եթե 1890-ից մինչև 1904 թվականը Կոմիտասի հավաքած ժողովրդական երգերը երեքից-չորս հազար էին, այսինքն միջին հաշվով տարեկան 200-300 երգ, ապա 1904-ից մինչև 1915 թվականը (ի դեպ այս տարիները Կոմիտասի երաժշտական գործունեության առավել բեղունավոր տարիներն են), ամենայն հավանականությամբ, Կոմիտասը հավաքած էր ինչն էլ երեք հազար երգ: Այդ դեպքում դեռ է խոսել արդեն ոչ թե երեք հազարի, այլ յոթից-ութ հազար մասին:

Կոմիտասի անհայտանալու լուրը հասավ վեհափառին: Արդեն ուր երեկո էր, երբ Կոմիտասը ճեմարանի կտուրն իջնելով մտավ մեծ սենյակը եւ ուրախությամբ բացականչություններով ցույց տվավ օրվա իր հավաքած ժողովրդական երգերն ու դարերգերը: Որոնք նույնպես էր հայկական ծայրամասերում: Երբ վեհափառը իմանում էր Կոմիտասի անհայտանալու դաժնաբեր, հրամայում էր այդ օրվանից ամեն դասարանից հետո Կոմիտասին թույլ տալ ազատորեն օրհանել եւ հավաքելու ժողովրդական երաժշտության գանձերը: Եվ հետագա բոլոր ուխտագնացության օրերին Հայաստանի տարբեր օրհաններից ժողովուրդը իրենց ուրույն երգն ու դարերգն էին օրհանում, ու Կոմիտասը անարգել օգտվում էր ժողովրդական երաժշտության այդ օրհաններից:

Այս բոլորը մինչև 1904 թվականը: Բայց չէ՞ որ Կոմիտասը ժողովրդական երգեր է հավաքել իր ողջ կյանքի ընթացքում: Եթե 1890-ից մինչև 1904 թվականը Կոմիտասի հավաքած ժողովրդական երգերը երեքից-չորս հազար էին, այսինքն միջին հաշվով տարեկան 200-300 երգ, ապա 1904-ից մինչև 1915 թվականը (ի դեպ այս տարիները Կոմիտասի երաժշտական գործունեության առավել բեղունավոր տարիներն են), ամենայն հավանականությամբ, Կոմիտասը հավաքած էր ինչն էլ երեք հազար երգ: Այդ դեպքում դեռ է խոսել արդեն ոչ թե երեք հազարի, այլ յոթից-ութ հազար մասին:

Այս ամենը ամփոփելով տեսնում է ընդամենը 1200 ծայրագրություն, որը Կոմիտասի հավաքածի, ծայրագրածի եւ մեկական մեկ փառալույս էլ չի կազմում:

Եթե դրան ավելացնենք Մանուկ Աբեղյանի հետ հավաքած փառալույսերը իրենց տարբերակներով, որոնց թիվը Աբեղյանի վկայությամբ. «Կոմիտասը մոտ ֆասն էր հինգ հազար էր հավաքում», ապա միանգամայն դարձ կդառնա, թե ինչպիսի տեսանկյան աշխատանք է կատարել Կոմիտասը ժողովրդական երգեր հավաքելիս: Սա դարձում է նրա աշխատանքի զուտ փառալույսը, ծավալը: Եթե նկատի ունենանք նաև այն, որ Կոմիտասը ժողովրդական երգեր հավաքելիս էր ծայրագրելիս խիստ ընտրողական էր կատարել վճռական նշանակություն տալով ոչ միայն երգի մեղեդուն, այլև բանաստեղծական խոսքին, ապա դարձ կդառնա նրա արածի խորությունն ու իմաստը: Կոմիտասի ազգագրական աշխատանքային օգնությունը կամ կազմակերպչական հանձնաժողովների աջակցության հնար գտավ մինչև երեք հազար երգ գրի առնելու»:

Այս բոլորը մինչև 1904 թվականը: Բայց չէ՞ որ Կոմիտասը ժողովրդական երգեր է հավաքել իր ողջ կյանքի ընթացքում: Եթե 1890-ից մինչև 1904 թվականը Կոմիտասի հավաքած ժողովրդական երգերը երեքից-չորս հազար էին, այսինքն միջին հաշվով տարեկան 200-300 երգ, ապա 1904-ից մինչև 1915 թվականը (ի դեպ այս տարիները Կոմիտասի երաժշտական գործունեության առավել բեղունավոր տարիներն են), ամենայն հավանականությամբ, Կոմիտասը հավաքած էր ինչն էլ երեք հազար երգ: Այդ դեպքում դեռ է խոսել արդեն ոչ թե երեք հազարի, այլ յոթից-ութ հազար մասին:

Կոմիտասի ձեռագիր ժողովածու տեսակով 1952 թ. Անթիլիասից, դարձնակում է 238 մեղեդի բանաստեղծական խոսքի հետ, 1891 թ. ձեռագիր հավաքածուն որը դարձնակում է 30 մեղեդի բանաստեղծական խոսքի հետ, 2 1894 թ. ձեռագիր «Երգեր», որտեղ գերակշռում են Կոմիտասի հավաքած երգերը, 3 1895 թ. «Ակնա երգեր» ժողովածուն դարձնակում է 25 հայ ինչ երգերի ծայրագրություն, 4 1931 թ. «Ազգագրական ժողովածու», դարձնակում է 280 երգ, հրատարակել է Մոլ. Մելիքյանը, 5 Կոմիտասի ձեռագիր ժողովածու տեսակով 1952 թ. Անթիլիասից, դարձնակում է 238 մեղեդի բանաստեղծական խոսքի հետ, 6 1913 թ. Կոմիտասի ծոցատերը, դարձնակում է 60 երգ, 7 ուր ոչ ծավալուն տերեր, որոնք դարձնակում են շուրջ 400 երգ, 8 երգեր, որոնք հայտնի են Կոմիտասի մեկուսաններից («Մոկաց Միրզա», «Բելե, Բելե», «Հոյ Նազան» եւ դարերգեր), 9 երգեր, որոնք Կոմիտասը մեջ էր բերում իր հողվածներում, գիտական ուսումնասիրություններում, 10 1904 թ. ֆրգական 13 երգ իրենց խոսքերով հանդերձ, 11 1892 թ. թուրքական 68 ժողովրդական երգ, որոնք նույնպես 1952 թ. տեսակով են Անթիլիասից:

Կոմիտասը նաև օրհան էր գյուղից գյուղ եւ հավաքում էր ժողովրդական երգեր ամեն առիթով եւ այնքան հաճախ, որ գյուղացիները կասկածված ասում էին. «Վարդապետ, ես վաղ ու ցանկի ժամանակ, երգ ասելու ո՞վ հավաքում ես»:

Այս ամենը ամփոփելով տեսնում է ընդամենը 1200 ծայրագրություն, որը Կոմիտասի հավաքածի, ծայրագրածի եւ մեկական մեկ փառալույս էլ չի կազմում:

Կոմիտասը, որ աշխարհով մեկ սիրված հայու բեկորները դարձնակում էր Կոմիտասի ձեռագիր մասունքների դեռևս կորած համարվող մեծ մասը, եւ մի օր դրանք կհավաքվեց մայր հայրենիքում, եթե հայաջինջ թատերադրմի թոն ու բոլի մեջ, հայ մեկուսյալի օրհանները հետ մեկտեղ չեն ոչնչացել: Այդ կորուստը մեր երաժշտական մեկուսյալի համար անդամալի կլինի, որովհետեւ (դժբախտաբար) այդ երգերի ասացողներից շատ կներ կան այսօր, եւ ժողովրդական կորած երգերի վերականգնման հնարավորությունն էլ չափ վոր է:

Էջմիածնի Գեորգյան ճեմարանում ուսանում էին դասարանից Հայաստանի տարբեր գավառներից, եւ Կոմիտասը իր սաներին հանձնարում էր արձակուրդի ամիսներին, հավաքելով, ծայրագրել եւ իրենց հետ ճեմարան բերել իրենց գավառի երգերն ու դարերգերը: Եվ ընդհանրապես ուսանողները առատ տրվել էին մասնակարարներ իրենց սիրելի ուսուցչին:

Կոմիտասը, որ աշխարհով մեկ սիրված հայու բեկորները դարձնակում էր Կոմիտասի ձեռագիր մասունքների դեռևս կորած համարվող մեծ մասը, եւ մի օր դրանք կհավաքվեց մայր հայրենիքում, եթե հայաջինջ թատերադրմի թոն ու բոլի մեջ, հայ մեկուսյալի օրհանները հետ մեկտեղ չեն ոչնչացել: Այդ կորուստը մեր երաժշտական մեկուսյալի համար անդամալի կլինի, որովհետեւ (դժբախտաբար) այդ երգերի ասացողներից շատ կներ կան այսօր, եւ ժողովրդական կորած երգերի վերականգնման հնարավորությունն էլ չափ վոր է:

Կոմիտասը, որ աշխարհով մեկ սիրված հայու բեկորները դարձնակում էր Կոմիտասի ձեռագիր մասունքների դեռևս կորած համարվող մեծ մասը, եւ մի օր դրանք կհավաքվեց մայր հայրենիքում, եթե հայաջինջ թատերադրմի թոն ու բոլի մեջ, հայ մեկուսյալի օրհանները հետ մեկտեղ չեն ոչնչացել: Այդ կորուստը մեր երաժշտական մեկուսյալի համար անդամալի կլինի, որովհետեւ (դժբախտաբար) այդ երգերի ասացողներից շատ կներ կան այսօր, եւ ժողովրդական կորած երգերի վերականգնման հնարավորությունն էլ չափ վոր է:

### ԳԵՂԱՆԿԱՐՇՈՒԹՅՈՒՆ

## Նոր ցուցահանդես պատկերասրահում

Երեկ Հայաստանի ազգային դասկերասրահում բացվեց գեղանկարիչ Վալմարի (Վալդիմիր Մարգարյան) աշխատանքների ցուցահանդեսը: Ցուցահանդեսին բացման խոսքով հանդես եկավ դասկերասրահի սնորհ գնահատանի Լուսինե Կարապետյանը, որը ողջույնի եւ գնահատանի Լուսինե Կարապետյանի փոխարենը ՀՀ մշակույթի փոխնախարար Արմեն Մանուկյանին, Ազգային ժողովի նախագահ Խոսրով Հարությունյանին, ակադեմիկոս Գեորգ Դարիբջանյանին: Վալմարը ծանաչված արվեստագետ է ոչ միայն հայրենիքում, այլև նրա ստանդաններից դուրս: Գաղտնի նրա մասին գրել է. «Վալմարը տաղանդավոր նկարիչ է, որը վարժեցրել է յուրահատուկ ձևով է սիրալետուն իր արվեստին: Նրա նկարները կառուցված են գիտական եւ հանձնարելով ձևով, կյանքը հաճախ ներկա է իր կոմպոզիցիաների մեջ, որը հրաշալի ձևով է մատչուցում, որի մեջ ներկա է դրեզիան: Վալմարին ստատում է լուսավոր աղագա»:



Վալմար «Արհավիր»

Խոսելով «Վալմարի մի ստեղծագործությունից մյուսը միտքն անցնում է առանց մանրամասների մեջ կորչելու եւ մեզ համար բացահայտում է մի արվեստ, որտեղ արտահայտվում են բանաստեղծությունն ու երաժշտությունը եւ մեզ հոգեւոր աշխարհի հետ կապող առեղծվածային դրոշմակերպությունը, որոնք հաճախում են բարձունք ուղիղ կամ գոհաբերության ծով: Ավանդույթներից սերված այս արվեստն անցնում է մեր օրի միջով՝ իր հետ բերելով այն, ինչ փառել է սրբությունից»:

Ցուցահանդեսն այսի ընկավ սրահներից մեկում Վալմարի դստեր՝ երիտասարդ նկարչուհի Հովհաննես Մարգարյանի ներկայացրած կավ-ներով: Ուսագրավ էր եւ ամենայն դրվասանի արժանի այն երեւույթը, որ դասկերասրահում ցուցահանդեսների ժամանակ հնչում է դասական գործիքային երաժշտություն: Այսպես, երեկ ներկաները հնարավորություն ունեցան ունկնդրելու ճակավին երիտասարդ Կարապետյանի Գոհար եւ Հասմիկ Դանիելյանների ֆորպիլի զուգանվագը, որոնց կատարմամբ հնչեցին Լարենկա Կիվալդիի 3. Ս. Բախի ստեղծագործություններից:



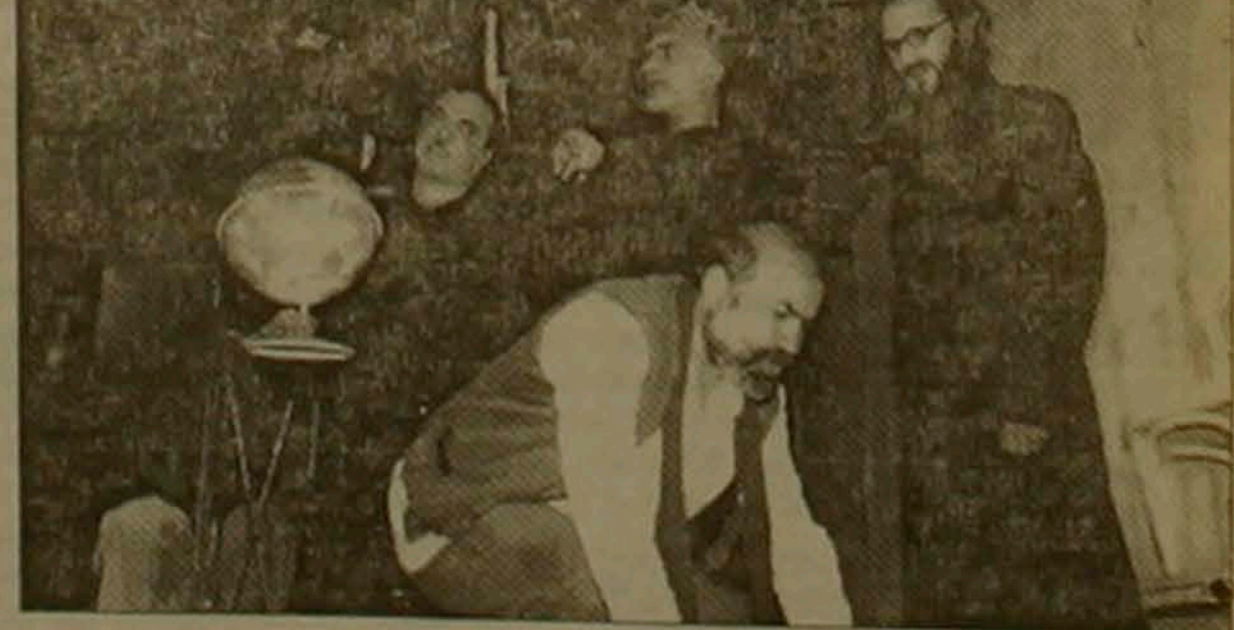
Վ. Մարգարյան «Պատերազմ»

### ԱՍՏՐՈՆ

## Աստերոիդները

Երեւանի Կառնապետյանի Հրաչյա Դավիթյանի անվան քառերկուրդ, որի գեղարվեստական ղեկավարն է տաղանդավոր ծանաչված ռեժիսոր Արմեն Խանդիկյանը, վերականգնել է 30-րդ քառերկուրդը:

Երեւանի Կառնապետյանի Հրաչյա Դավիթյանի անվան քառերկուրդ, որի գեղարվեստական ղեկավարն է տաղանդավոր ծանաչված ռեժիսոր Արմեն Խանդիկյանը, վերականգնել է 30-րդ քառերկուրդը:



Տեսարան Պ. Սեւակի «Անվերջ վերադարձ» ներկայացումից

Յրանսիացի ժամանակակից դրամատուրգ Մարկ Ժյուրեթ Սովաժոնի «Չառ» ներկայացման ոլորտից հանդես երեկ իր սեղ զիջեց ըստ Պարույր Սեւակի ստեղծված «Անվերջ վերադարձ» յիշատակը:

Երեւանցիների եւ հասկալիք երիտասարդության սիրած քառերկուրդ, ինչի վկայություններից մեկը՝ քառերկուրդների վերականգնման օրերի դաշինքն անձայն, նրա գոյություն ու գեղատեսիլ ճեմարանում ներկայացված է գեղանկարների ցուցահանդես, եւ դասական երաժշտության ներկայացրած տարբերակ հնչում է դաժնամուրը:

## Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ա կաթողիկոսի կարեւոր նվիրատուները Լիբանանի գրական հիմնադրամին

Հայաստանի գրողների միության հրատարակչական ծառային աջակցելու նպատակով Բեյրութում ստեղծվել է «Հայ գրականության բարեկամներ» միության մասնաճյուղ եւ գրական հիմնադրամ՝ հովանավորությամբ Լիբանանի հայոց բեմի առաջնորդ Գեղամ Ժ. Վրդ. Խաչերյանի: Վերջերս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ա կաթողիկոսը կարեւոր նվիրատուներ կատարեց հիմնադրամին: Կաթողիկոսի հովանավորությամբ ՀԳՄ «Նոր-Ղար» հրատարակչությունն արդեն լույս է ընծայել Գուրգեն Խանդեյանի «Անվերջ խամաճիկների փողոցում» արձակ ժողովածուն:



ՁԵՆԻՍ

## Ֆեդերացիայի գավաթի համար

### Որոշվեցին կիսաեզրափակիչի մասնակիցները



Մոնթե Կառլոյում շարունակվում է զգամարկանց խոշոր մրցաբարձր, որի մրցանակային հիմնադրամը 2 մլն 200 հազար դոլար է:

Իր երկրորդ հաղթանակը սարավ գերմանացի հայտնի թենիսիստ Բորիս Բեկերը: Վեներանը 6-4, 3-6, 6-3 հաճվով առավելության հասավ համաեվրոպային դասակարգման ցուցակի 5-րդ հորիզոնականում գտնվող Գրեգ Ռուսեդսկու (Մեծ Բրիտանիա) նկատմամբ: Պարտություն կրեց ուժեղագույնների ռեյտինգ-ցուցակի առաջին սասնյակի մեկ այլ թենիսիստ՝ ռուսաստանցի Եվգենի Կաֆելնիկովը: Նրա նկատմամբ 6-4, 6-0 հաճվով առավելության հասավ վերջերս բարձր արդյունքներ ցույց սվող Կառլոս Մոյան (Իսպանիա):

Մրցաբարձու չիլիացի Մարսելո Ռիոսի հրաժարվելուց հետո աշխարհի թիվ 1 ռակետի կոչմանն արժանանալու հույսեր են դադարում եւ ամերիկացի Փիթ Սամփրասը եւ չեխ Պետր Կորդան (վերջինս Սամփրասից ետ է մնում ընդամենը 157 միավորով): Կորդան հաջող սկսեց մրցաբարձրը: Նա 6-1, 6-3 հաճվով վստահ հաղթանակ սարավ Հարավաֆրիկյան Հանրապետության ներկայացուցիչ Ուեյն Ֆերեյրայի նկատմամբ:

Կանանց 8 ուժեղագույն թիմեր մրցեցին աշխարհի թիմային առաջնության ֆեդերացիայի գավաթի խաղարկության առաջին խմբի ֆառորդ եզրափակիչ հանդիպումներում (այս մրցումները նույնն են, ինչ-որ զգամարկանց համար Դելիսի գավաթի խաղարկությունը):

ԱՄՆ-ի հավաքականը հաղթեց Հոլանդիայի թիմին: Միեւնույն 3-2 հաճվով Ֆրանսիան դարձրեց մասնակց Բելգիային, Իսպանիան Գերմանիային: Հեթախոտությամբ եւ սղասվում Շվեյցարիա-Չեխիա մրցախաղը: Այն ավարտվեց 4-1 հաճվով, իսկ Շվեյցարիայի թիմին 3 միավոր բերեց աշխարհի թիվ 1 ռակետ Սարինա Հինգիսը:

Այժմ կիսաեզրափակիչ փուլում կհանդիպեն Իսպանիա-ԱՄՆ, Ֆրանսիա-Շվեյցարիա զույգերը: Այդ մրցախաղերը կանցկացվեն հուլիսի 25-26-ը:

Որոշվել են նաեւ երկրորդ խմբի ֆառորդ եզրափակիչի 3 հաղթողները: Դրանցից մեկն անտաստինոնեն Ռուսաստանի հավաքականը դարձավ: Բանն այն է, որ սարբեր դասճառներով թիմի կազմում հանդես գալուց հրաժարվեցին առաջատարները՝ Աննա Կուրնիկովան ու Ելենա Լիխուցեան, եւ դժվար եւ կարծել, թե Տասյանա Պա

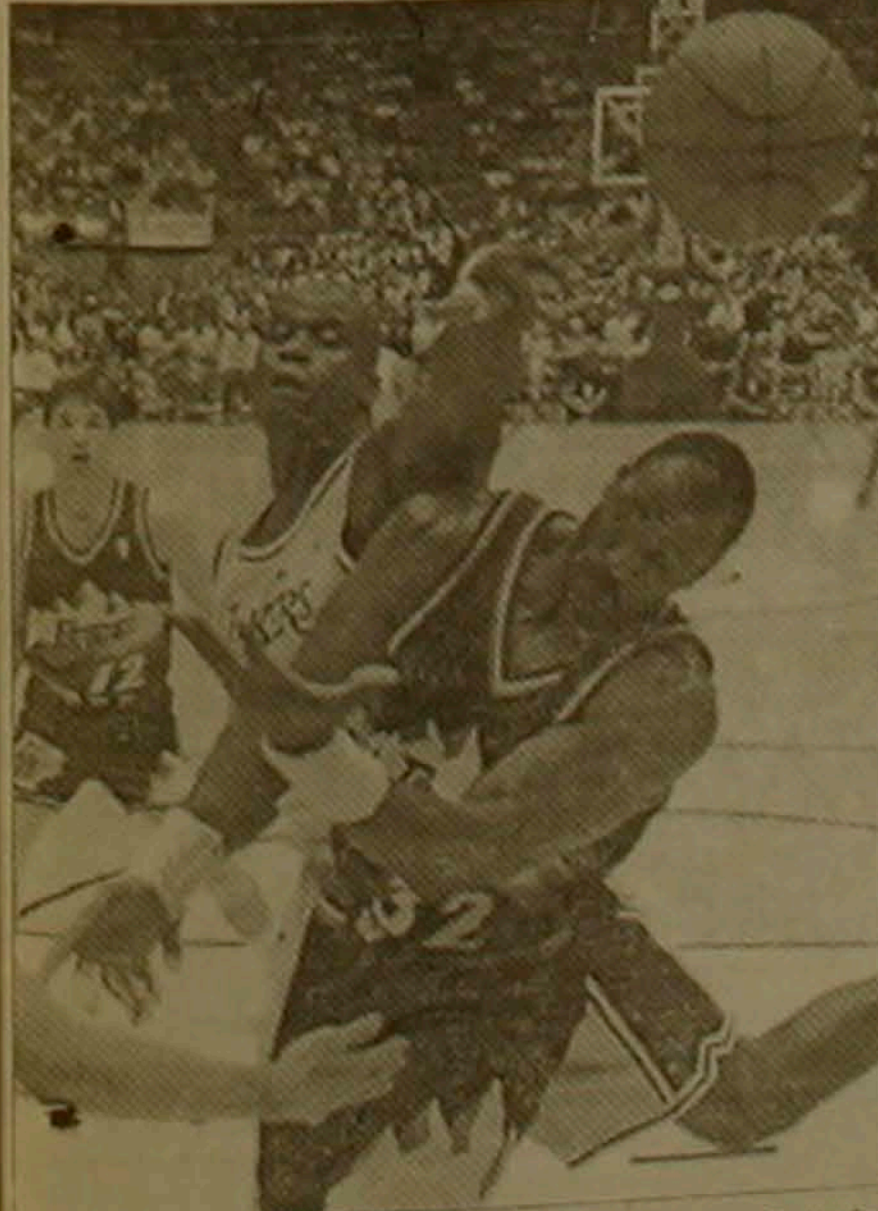
նովան, Եկատերինա Սիտեան եւ Անաստասիա Միսկինան կարող են հյուրընկալվելիս հաղթել Ավստրալիայի հավաքականին: Սակայն դա նրանց հաջողվեց: Ռուսաստանի թիմը հաղթեց 3-2 հաճվով: Նույն ժամանակ հաճվով Իսպանիան հաղթեց Ավստրալիային, իսկ Սլովակիայի թեմիսիստները՝ Արգենտինայի մարզուհիներին դարձրեցին մասնակց 4-1 հաճվով: Բառորդ եզրափակիչի վերջին մրցախաղը ճապոնիայի եւ խորվաթիայի հավաքականների միջեւ, կանցկացվի ապրիլի 25-ին եւ 26-ին:

ՈՍՍԿԵՍՈՒ

## Որոշվեցին 16-ը

Բասկետբոլի ազգային միության (NBA) մրցաբարձու մասնակից 29 թիմերից որոշվեցին այն 16-ը, որոնք կարունակեն դառնալ չեմպիոնի կոչման համար: «Արեւելի» մրցաբարձու առաջին տեղը գրավեց «Չիկագո բուլզը», որը 82 խաղերից 62-ն ավարտեց հաղթանակով: «Արեւմուտի» մրցաբարձու նույնաման արդյունքի հասավ «Յուտա ջազը»: Այս թիմի լրացուցիչ ցուցանիշներն ավելի բարձր էին, այնպես որ «Յուտան» իր դասի առավելություն կստանա փոխօժիթի բոլոր փուլերում:

Իսկ 1/8 փուլում կհանդիպեն հետևյալ զույգերը. «Արեւել»-«Չիկագո»-«Նյու Ջերսի», «Մայամի»-«Նյու Յորկ», «Ինդիանա»-«Կլիվլենդ», «Շառլոտ»-«Ատլանտա», «Արեւմուտ»-«Յուտա»-«Յուտա», «Սիեթլ»-«Մինեսոտա», «Լեյկերս»-«Պորթլենդ», «Ֆինիքս»-«Սան Անտոնիո»: Այս փուլում մրցակիցները 5 խաղ կանցկացնեն: Բառորդ եզրափակիչ դուրս կգա 3 հանդիպում Ետեղը:



«Յուտա ջազ» առաջատար Կառլ Մեյլունը

## «Նախագահի թիմը հաղթում է... ամերիկացիներին»

Երեկ Կարմիր խաչի մարզահրապարակում իրենց միջեւ «հաշիվները դարձրեցին» հանրապետության նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի թիմն ու Հայաստանում Մ. Լա. հանգաների դեպտանության խումբը: Երկու թիմերի ռեսերի Ռ. Քոչարյանի եւ դեպտան Պիտեր Թոմսոնի ձեռնտեղմունցից հետո լարված դառավ ծավալվեց այս անգամ մարզադասում: Բարեկամական խաղն ավարտվեց հայկական թիմի հաղթանակով՝ 50-45 հաճվով:

Ռ. Քոչարյանի թիմայինների կազմում էին արագորճ. նախարար Վարդան Օսկանյանը, ԼԳՆ եւ ԱՄ նախարար Սերժ Սարգսյանը, արագորճ. նախարարության աշխատակիցներ: Ամերիկյան թիմի կազմը բաղկացած էր դեպտանության աշխատակիցներից: Հայկական թիմին ամենաբարձր միավոր բերեց Ռ. Քոչարյանը 8: Այս անգամ մրցմանը չէր մասնակցում ԼԳՆ նախագահ Արկադի Դուկասյանը, այլադեպ ամերիկացիներն ստիպված կլինեին խաղադաշտ հրավիրել Սիմոնի խմբի համանախագահ Լին Պասկոյին:

## Չորս թիմերի մրցաբարձու

Բարսելոնում անցկացվում է եվրոպական ակումբների Չեմպիոնների լիգայի մրցումների վճարական փուլը: Կիսաեզրափակիչ խաղերում մրցեցին «Կիևներ» (Քոլոնյա)-«Պարիզիան» (Քելզադ) եւ «Բենեցոն» (Տրեվիզո)-ԱԵԿ (Արեն) զույգերը: Առաջին հանդիպման ժամանակ իտալական թիմի առավելությունն ավելի էր համոզիչ եւ: Արենն առաջին խաղակետում «Կիևները» 20 միավորի առավելության հասավ (45-25): Իսկ երկրորդում թիմը դադարեց ձեռք բերած առավելությունը եւ ի վերջո հաղթեց 83-61 հաճվով: Ընդ որում, հարավսլավական «Պարիզիանին» ավելի ցածր շահություններ դասճառեցին «Կիևներին» հարավսլավացի խաղացողներ Չորան Սավիչը եւ Սաւա Դանիլովիչը, ինչպես նաեւ Ֆրանսիացի Անտուան Ռիկարդո:

Այլ հունով ընթացավ «Բենեցոն»-ԱԵԿ խաղը: Ամբողջ հանդիպման ընթացքում հավասար դառավ եւ գնում, եւ միայն խաղավերջում Հունաստանի բասկետբոլիստներին հաջողվեց առավելության հասնել: Հաշիվն է 69-66: ԱԵԿ-ին 21 միավոր բերեց նրա ամերիկացի խաղացող Ռայլ Անդերսոնը: Հանդիպման ընթացքում մրցողները շփուկացան եւ ոչ միայն խաղադաշտում, այլեւ սրբուհանում: Չափից ավելի «եռանդուն» ցավողներին (իսկ դրանք հիմնականում ԱԵԿ-ի երկրպագուներն էին) խաղանակն ուսիկանությունը ստիպված էր ուժով կարգի հրավիրել: Այժմ Չեմպիոնների լիգայի հաղթողի կոչման համար եզրափակիչ խաղում կմրցեն «Կիևները» եւ ԱԵԿ-ը իսկ «Բենեցոնը» եւ «Պարիզանը» կվիճարկեն երրորդ տեղը:

## Տեսական ընդմիջումից հետո

Սանկս Պետերբուրգում ընթանում է մարմնամարզության եվրոպայի զգամարկանց առաջնությունը, որտեղ Հայաստանը ներկայացված է 6 մարզիկներով: Ի սարբերություն զգամարկանց, մեր հանրապետության մարմնամարզուհիներն արդեն մի փանի սարի շարունակ միջազգային մրցադաշտեր չեն մեկ: Եվ ահա եվրոպական առաջնությունում հանդես կգա Հայաստանը ներկայացնող մարմնամարզուհի: Դա Հրանտ Շահինյանի անվան մարզադպրոցի 13-ամյա սան, հանրապետության չեմպիոնուհի Անի Աղաբալյանն է (մարզիչ՝ Աննա Դավիդյան): Նեեմ, որ շուրջալի մարզուհու սանկստեբերության առաջնությանը մասնակցելը հովանավորել է մարմնամարզության հանրապետական ֆեդերացիան (նախագահ՝ Հենրիկ Քոչինյան): Անի Սանկս Պետերբուրգ է մեկնում այսօր, իսկ կանանց մրցումները կանցկացվեն ապրիլի 30-ից մայիսի 4-ը:

## Բրիջի չեմպիոնները

Ավարտվեց մարզական բրիջի հանրապետության հերթական առաջնությունը: Չեմպիոնների կոչումը վիճարկեցին Երեւանի 9, Աւստրալի 1 եւ Վրաստանի 2 զույգեր (արդեն չորրորդ անգամ Հայաստանի առաջնությունը բաց է դրանց մեր հարեւան հանրապետության թղթախաղի վարդեսները սիրով են մասնակցում, ընդ որում, նրանք երկու անգամ հաղթող են ճանաչվել): Երեւոյա դալարի արդյունքում Հայաստանի չեմպիոններ դարձան Արթուր Անտոնյանը եւ Արմեն Չելենկովը: Երկրորդ տեղում Արշոն Բաղդասարյանը-Վարդապետյան, երրորդում Անտ Բեբեչյան-Վլեխան Գեորգյան երկյակներն են: Վրացական Միխայիլ Վիրալաձե-Շոքա Սելաձե զույգը գրավեց 4-րդ տեղը, իսկ Արչիլ Գաբիճիլի-Լեւոն Գաբրիլիձե զույգը բավարարվեց 6-րդ տեղով: Ընտրվ Հայաստանի լավագույն խաղացողները հանդես կգան հանրապետության թիմային առաջնությունում: Իսկ Անտոնյան-Չելենկով եւ Բաղդասարյան-Վարդապետյան զույգերը, որոնք վերջին մրցումներում գրավեցին առաջին եւ երկրորդ տեղերը, կմասնակցեն նաեւ բրիջի Վրաստանի բաց առաջնությանը:

## Ղազարյանն ամրադնդում է դիրքերը

Հայաստանի ծանադարհներով ընթացող բազմօրյա հեծանվավազը մոտեցել է ավարտին: Նախավերջին 5-րդ փուլն անցավ Երեւան-Մարտա-Երասխավան-Մեւակավան-Երեւան մրցուղով: Արդեն 4-րդ հաղթանակը սարավ Արմեն Ղազարյանը: Նա 128 կմ մրցաարածությունը հաղթահարեց 3 ժամ 21 րոպե 16 վայրկյանում: Հաղթողից ընդամենը 4 վայրկյանով ուժ հասեց եզրագծը Արմեն Գոյապյանը: Երրորդ տեղը գրավեց Վազգեն Դուլիջանյանը՝ 3.23.00: Այս փուլում եւս խաղարկվեց «Լեւոնյանի արխ» մրցանակը: Այն կրկին Ետեղ Ղազարյանը: Ամենաակտիվ հեծանվորդի կոչմանն արժանացավ Գեղամ Նազարյանը: Վերջին փուլից առաջ հեծանվավազի առաջատար Արմեն Ղազարյանն է. նրա արդյունքն է 13 ժամ 3 րոպե 2 վայրկյան: Երկրորդ տեղում է Արմեն Գոյապյանը՝ 13.5.45, երրորդ տեղում Արշոն Գալստյանը՝ 13.9.12:

**ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ**  
 օժանդակության հիմնադրամ  
 Հայաստան

**Բժեկական/առողջադաշտական ծրագիր**

ԲՀԻ օժանդակության հիմնադրամն իր բժեկական/առողջադաշտական ծրագրի Երջանակներում հայտարարում է մրցու թ առողջադաշտական սարբեր հարցերով զբաղվող մասնագիտացված խմբերի միջեւ մասնակցելու բժեկական ուսուցման ծրագրին, որը հնարավորություն կտա ընտրված խմբի մի փանի անդամի վերադասարսվելու ԱՄՆ-ում: Մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել ծրագիր, որտեղ նկարագրված է թեման, խումբը, եւ հիմնավորված է ԱՄՆ-ում վերադասարսվելու անհրաժեշտությունը: Դիմումներն ընդունվում են մինչեւ մայիսի 25-ը: Սանրաման տեղեկությունների համար դիմել ԲՀԻ օժանդակության հիմնադրամն հետեւյալ հասցեով:

Երեւան, Այգեճուր 53բ, հեռ. 272119, 271713, հեռ/ֆակս. 151088

**ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ**  
 օժանդակության հիմնադրամ  
 Հայաստան

**Բժեկական/ առողջադաշտական ծրագիր**

ԲՀԻ օժանդակության հիմնադրամը հայտարարում է դրամաւորհներ մրցույթ: Մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել ծրագիր: Ծրագրերը դեմք է ընդգրկեն հետեւյալ ոլորտներից որեւէ մեկը.

- Առողջության խթանում եւ հիվանդությունների կանխարգելում
- Նոր մոտեցումներ առողջադաշտական եւ բժեկական ծառայություններին
- Բժեկական կրթություն

Ծրագրերի բյուջեն չդեմք է գերազանցի 20 000 ԱՄՆ դոլարը: Ծրագրերն ընդունվում են մինչեւ 1998 թ. հունիսի 25-ը: Սանրաման տեղեկությունների եւ դիմումի նյութերի համար դիմել ԲՀԻ օժանդակության հիմնադրամն հետեւյալ հասցեով:

Երեւան Այգեճուր 53բ, հեռ. 272119 271713 հեռ/ֆակս. 151088



